

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-674-4-51>

TYPES OF INTERNATIONAL TREATIES

ВИДИ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ

Varhuliak O. H.

*PhD, Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of State and Legal Disciplines
Private Higher Educational Institution
“European University”
Kyiv, Ukraine*

Варгуляк О. Г.

*доктор філософії, доцент,
доцент кафедри державно-правових
дисциплін
ПВНЗ «Європейський університет»
м. Київ, Україна*

Питання видів міжнародних договорів одне з широко досліджуваних науковцями. На сьогодні в різних наукових працях можна зустріти різні їх класифікації. У цих тезах спробуємо узагальнити найпоширеніші підходи в питанні видів міжнародних договорів у теорії та законодавстві.

Загалом, класифікація міжнародних договорів має важливе теоретичне й практичне значення, виконує інформаційну та систематизуючу функцію, виступає важливим інструментом ефективного правового регулювання. Вона дає змогу виявити специфіку правової природи договорів різних типів, розмежувати їх за предметом регулювання, юридичною силою, колом учасників, характером зобов'язань тощо. Крім того, класифікація створює основу для системного аналізу міжнародно-правових явищ, формування узгодженої термінології, розвитку доктринальних підходів.

Закон України «Про міжнародні договори України» містить статтю 3 «Види міжнародних договорів України». За змістом цієї статті міжнародні договори за суб'єктом укладання поділяються на ті, які укладаються: 1) Президентом України або за його дорученням – від імені України; 2) Кабінетом Міністрів України або за його дорученням – від імені Уряду України; 3) міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади, державними органами – від імені міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, державних органів [3].

У частинах другій та третій статті 3 Закону України «Про міжнародні договори України» наведено класифікацію міжнародних договорів за об'єктом регулювання, а саме: 1) політичні, мирні, територіальні і такі, що стосуються державних кордонів, розмежування виключної (морської) економічної зони і континентального шельфу

України; 2) що стосуються прав, свобод та обов'язків людини і громадянина; 3) про участь України в міждержавних союзах та інших міждержавних об'єднаннях (організаціях), системах колективної безпеки; 4) про військову допомогу та направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав чи допуску підрозділів збройних сил іноземних держав на територію України, умови їх тимчасового перебування, включаючи терміни виведення, фінансово-економічні, екологічні та інші наслідки і компенсації; 5) про використання території та природних ресурсів України; 6) яким за згодою сторін надається міждержавний характер; 7) з економічних, торговельних, науково-технічних, гуманітарних та інших питань, віднесених до відання Кабінету Міністрів України; 8) з питань, що належать до повноважень міністерств, інших центральних органів виконавчої влади та державних колегіальних органів [3].

Водночас у наукових джерелах [6; 4] міжнародні договори пропонується класифікувати за низкою інших, відмінних від визначених у законодавстві, ознак, а саме:

1) за сферою дії:

- універсальні – приймаються великою кількістю держав у рамках міжнародних організацій (наприклад, документи ООН);
- регіональні – стосуються певного географічного простору (Європейська конвенція з прав людини, документи Ради Європи, ЄС тощо);

2) за суб'єктивним складом:

- багатосторонні – укладаються між трьома і більше державами;
- двосторонні – укладаються між двома державами;

3) за рівнем укладання:

- міждержавні – укладаються на найвищому рівні між державами як суб'єктами міжнародного права, а також мають найбільшу політичну вагу;
- міжурядові – підписуються урядами держав, регулюють питання співпраці у сферах економіки, торгівлі, науки, техніки, транспорту тощо, а також мають більш технічний характер порівняно з міждержавними;
- міжвідомчі – регулюють вузькоспеціальні сфери діяльності та укладаються окремими державними органами в межах їхніх повноважень;

4) за юридичною силою у внутрішньому правопорядку:

- є джерелом права – після ратифікації стають частиною національного законодавства і мають обов'язкову юридичну силу, а відтак можуть прямо застосовуватися судами та органами влади;

– не є джерелом права – не набувають статусу нормативно-правових актів та використовуються як інструменти співпраці, але не мають прямої регулятивної дії;

5) *за формою укладення:*

– декларація, пакт – політико-правові акти, які фіксують принципи чи позиції;

– договір, угода, конвенція – договори зі спеціальних питань міжнародного права;

– хартія, статут – документи міжнародних організацій;

– меморандум, протокол, комюніке – документи, що фіксують домовленості чи результати переговорів;

– регламент – додаткова угода до багатостороннього договору [5];

– *modus vivendi* – тимчасова угода з питань, що вимагають негайного врегулювання [5].

6) *за характером правових зобов'язань:*

– зобов'язальні – повністю обов'язкові для учасників;

– прирівняні до зобов'язальних – необов'язкові, але рекомендовані для виконання;

– декларативні – гарантують загальні принципи [1];

7) *за способом приєднання:*

– відкриті – до міжнародного договору мають можливість приєднатися всі зацікавлені держави;

– напіввідкриті – до міжнародного договору можна приєднатися тільки за згодою його учасників;

– закриті – у міжнародному договорі беруть участь тільки держави, які його уклали [2];

8) *за юридичним характером:*

– правомірні – укладені відповідно до норм міжнародного права, з дотриманням процедур, повноважень сторін та загальних принципів міжнародних відносин; є легітимними, чинними та підлягають виконанню сторонами;

– неправомірні – укладені з порушенням міжнародно-правових норм (приміром, без належних повноважень, під примусом, у спосіб, що суперечить імперативним нормам міжнародного права); вважаються недійсними або нікчемними й не створюють юридичних наслідків для сторін;

9) *за часом дії:*

– термінові;

– невизначено термінові;

– безтермінові;

– особливі [7].

Отже, класифікація міжнародних договорів є ключовим інструментом розуміння та впорядкування міжнародно-правових відносин, відображає різні підходи до групування таких договорів. Така систематизація дозволяє не лише чітко окреслити правовий статус та обсяг зобов'язань сторін, а й забезпечує основу для прогнозування наслідків укладення договорів, їх взаємодії з національним законодавством та застосування в практиці міжнародного права. Крім того, класифікація створює умови для узгодженого правового аналізу в контексті динамічних трансформацій міжнародних відносин.

Література:

1. Види та класифікація міжнародних договорів. URL: <https://lawis.group/vydy-ta-klyasyfikacziya-mizhnarodnyh-dogovoriv/>
2. Міжнародний договір. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%B4%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D1%96%D1%80
3. Про міжнародні договори України : Закон України від 29 черв. 2004 р. № 1906-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text>
4. Стрибко Т. Міжнародний нормативно-правовий договір в Україні : сутність та види. *European political and law discourse*. V.2 (4). 2015. С. 122–127. URL: https://eppd13.cz/wp-content/uploads/2015/2015-2-4/eppd_2015_2_4.pdf#page=122
5. Тема № 3. Право міжнародних договорів : план лекції. URL: https://arm.navs.edu.ua/books/mg/lectures/lecture_3.html
6. Тищенко Ю. Міжнародний договір у регулюванні відносин колізійного права. *Зовнішня торгівля : економіка, фінанси, право*. 2023. № 4. С. 62–72. DOI: 10.31617/3.2023(129)06
7. Фондова лекція з дисципліни «Міжнародне публічне право». URL: <https://www.navs.edu.ua/files/kafedru/kmp/lectures/mpp/lekc3-mpp.doc>